

OBITELJ, SRODSTVO I BRAK

OBITELJ I SRODSTVO

- **OBITELJ** – relativno trajna grupa povezana krvnim srodstvom, brakom ili usvajanjem, čiji članovi **žive** zajedno, ekonomski **surađuju i skrbe** za potomstvo

- **SRODSTVO** – označava krvnu povezanost među ljudima

KARAKTERISTIKE OBITELJI

- karakteristike obitelji:
 - sastav obitelji
 - obitavanje
 - nasljedivanje
 - odnosi moći u obitelji

SASTAV OBITELJI

NUKLEARNA OBITELJ

PROŠIRENA OBITELJ

PORODICA

- **JEDNORODITELJSKE OBITELJI** – samohrana majka ili samohrani otac + djeca (*RH 17%*)
- **ISTOSPOLNE (DUGINE) OBITELJI** – dvije majke ili dva oca + djeca
- **OBITELJI BEZ DJECE** – bračni par bez djece

SASTAV OBITELJI

NUKLEARNA OBITELJ

OBITELJ ORIJENTACIJE

– obitelj iz koje potječemo

OBITELJ PROKREACIJE

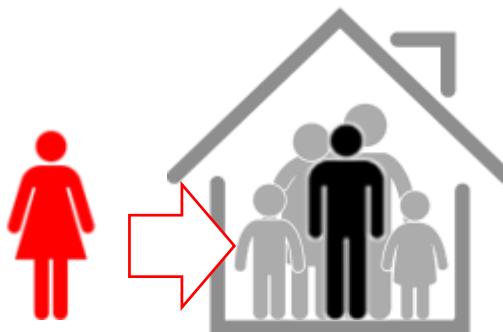
– obitelj koju stvaramo sa svojim supružnikom

OBITAVANJE OBITELJI

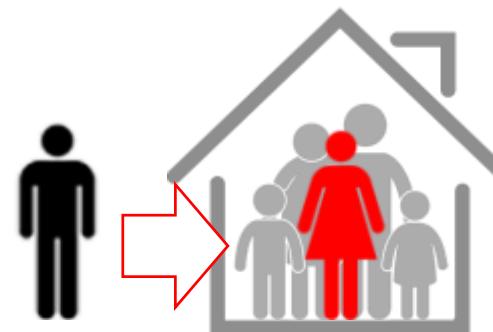
PATRILOKALNE

obitelj živi u domaćinstvu
ili zajednici **mladoženje**

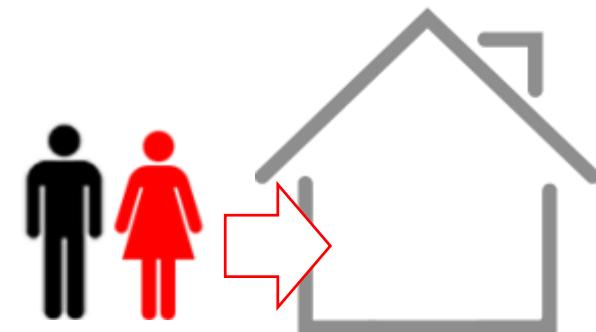
MATRILOKALNE

obitelj živi kod
nevjestine obitelji

NEOLOKALNE

obitelj živi **neovisno** o
roditeljima i rodbini

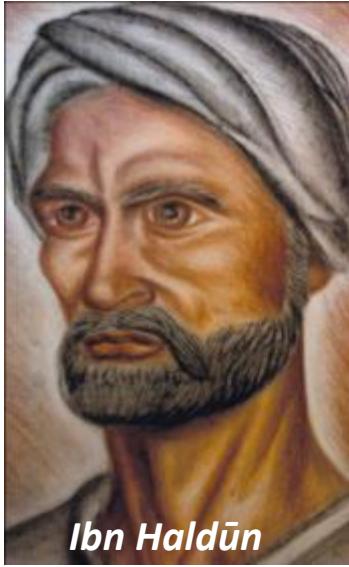

- **AVUNKULOKALNE** (kod ujaka) i **VIRIAVUNKOLOKALNE** (kod strica) **OBITELJI**

NASLJEĐIVANJE U OBITELJI

PATRILINEARNO

priznavanje porijekla i
nasljeđa po **očevoj** liniji

(*Abū Zayd 'Abdu al-Rahmān ibn
Muhammed ibn Haldūn Al-Hadrami*)

MATRILINEARNO

priznavanje porijekla i
nasljeđa po **majčinoj** liniji

BILINEARNO

majčina i očeva linija
su **jednako važne**

Pelé
Edson Arantes do Nascimento

ODNOS MOĆI U OBITELJI

PATRIJARHALNE OBITELJI

poredak u kojem
najstariji muškarac u
obitelji donosi
najvažnije odluke

MATRIJARHALNE OBITELJI

poredak u kojem
žene donose
najvažnije odluke

EGALITARNE OBITELJI

jednaka raspodjela
moći kod supružnika

FUNKCIJE OBITELJI

FUNKCIJE OBITELJI (FUNKCIONALISTIČKI PRISTUP):

1. regulacija spolnog ponašanja
2. reprodukcija
3. socijalizacija (T. **Parsons** – „*barbarska invazija*“)
4. skrb, zaštita i emocionalna potpora
5. pridavanje društvenoga položaja

FUNKCIJE OBITELJI

- **Regulacija spolnoga ponašanja.** Svako društvo nastoji urediti spolno ponašanje svojih članova, tako da nigrdje ne postoji potpuna sloboda i proizvoljnost u tom pogledu. Bračni i obiteljski sustav nekoga društva služi upravo uređivanju spolnoga ponašanja njegovih članova.
- **Reprodukcia.** Da bi se održalo, društvo mora obnavljati svoje članove iz naraštaja u naraštaj. Obitelj je stabilno, trajno i institucionalizirano sredstvo kojim se osigurava smjena generacija.
- **Socijalizacija.** Rađanje novih članova društva sociolog T. Parsons nazvao je „barbarskom invazijom“. Novorođeni članovi društva mogu postati vrlo različiti odrasli članovi, tako da je socijalizacijska funkcija obitelji izuzetno važna za društvo u cijelini. Mada u modernim društvima postoje i drugi čimbenici socijalizacije, obitelj u tom procesu ostaje najbitnija: budući da je riječ o njihovom djitetu, roditelji posvećuju posebnu pažnju njegovu ponašanju prenoseći mu jezik, vrijednosti, norme i vjerovanja vlastite kulture. Na taj način obitelj služi kao posrednik između pojedinca i šire zajednice.
- **Skrb, zaštita i emocionalna potpora.** Ljudsko potomstvo, za razliku od većine životinja, vrlo dugo ostaje u zadovoljavanju osnovnih potreba za hranom, odjećom i skloništem ovisno o roditeljima. U svim društvima obitelj je najvažnije mjesto gdje se ta skrb ostvaruje. Osim toga, kao društvena bića, ljudi imaju emocionalne potrebe koje mogu zadovoljiti samo u interakciji s drugim ljudima. Obitelj je mjesto za intimne, odnose licem u lice s drugima. Zdravi obiteljski odnosi pružaju druženje, ljubav, sigurnost i općenit osjećaj dobrobiti.
- **Pridavanje društvenoga položaja.** Obitelj smješta svoje nove članove u određenu mrežu društvenih odnosa pripisujući svakom članu određen status. Tako se dijete uči odnosima unutar obitelji (s roditeljima, braćom i rođakinjom), a također postaje svjesno pripadnosti široj društvenoj grupi - etničkoj, religijskoj, rasnoj, nacionalnoj. Funkcionalistička perspektiva usmjerava našu pozornost na neke nužne prepostavke skupnoga života i na strukturalne odgovore na te zahtjeve. Iako se u modernim društvima mnoge od ovih funkcija obavijaju u za to specijaliziranim institucijama (primjerice, briga o maloj djeci ili obrazovanje), obitelj i dalje ostaje najvažnija institucija za zadovoljavanje funkcija reprodukcije, socijalizacije i ostalih spomenutih. Doduše, neki sociolozi smatraju obitelj sustavom niske funkcionalnosti, jer je u modernom društву izgubila svoju produktivnu funkciju (koju je imala u tradicionalnim društvima) i postala samo potrošačka jedinica društva.

BRAK

BRAK – je društveno priznata zajednica dviju ili više osoba, različitog ili istog spola usklađena s civilnim ili vjerskim zakonima

- Brak je životna zajednica žene i muškarca. – *Ustav RH, članak 62.*
- dva osnovna oblika braka:

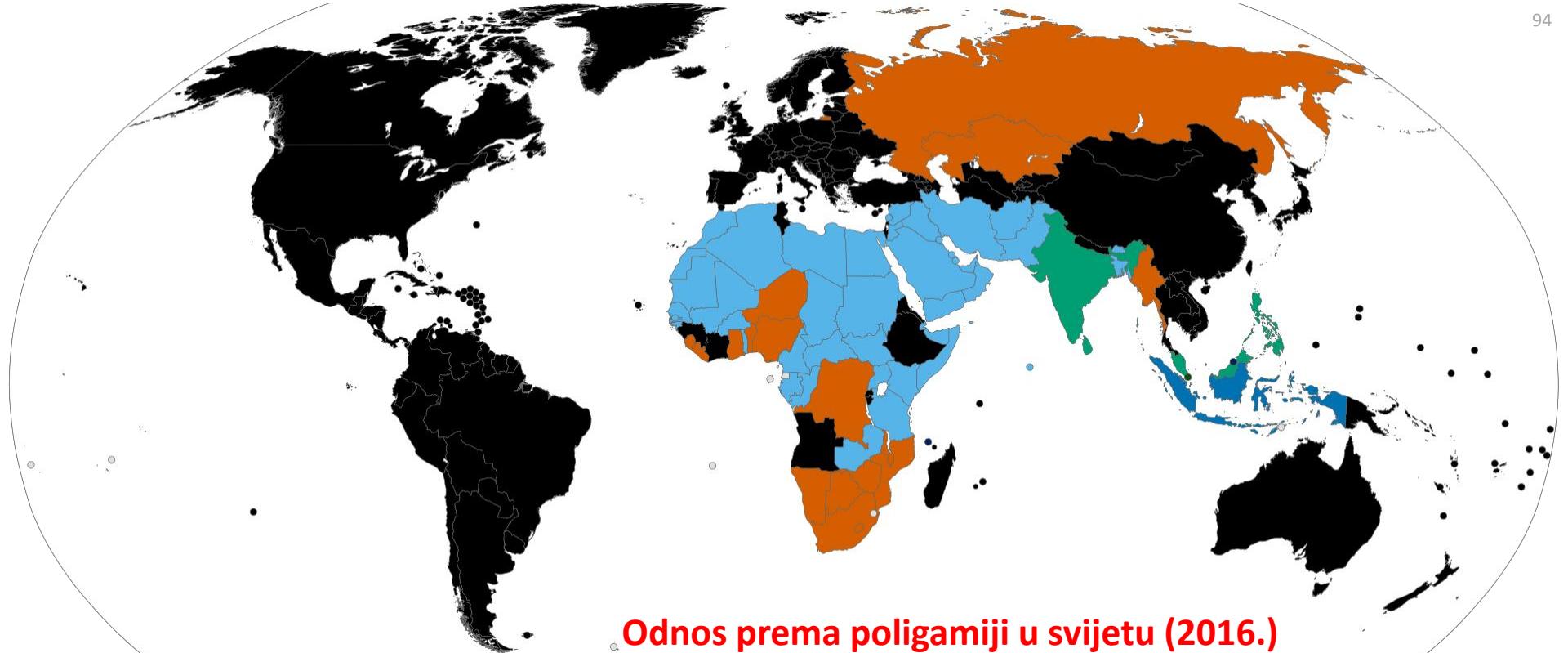
MONOGAMIJA

1 + 1

POLIGAMIJA

1 + n

- **UZASTOPNA MONOGAMIJA** – osoba tijekom života može imati više bračnih partnera, ali ne istovremeno

Odnos prema poligamiji u svijetu (2016.)

Poligamija je dozvoljena samo za muslimane

Poligamija je dozvoljena

Poligamije je dozvoljena samo u određenim područjima (Indonezija)

Poligamija nije dozvoljena, ali se njena praksa ne kriminalizira

Poligamija je zabranjena

POLIGAMIJA

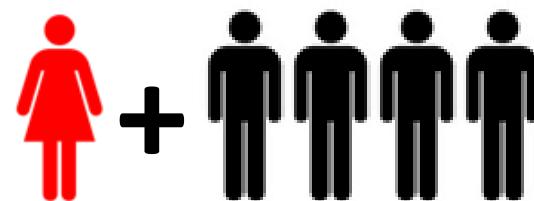
POLIGINIJA

1M + nŽ

POLIANDRIJA bratski brak

1Ž + nM

INCEST, EGZOGAMIJA I ENDOGAMIJA

- tri pravila vezana za brak: **zabrana (tabu) incesta, egzogamija i endogamija**
- **EGZOGAMIJA** – društveno i zakonsko pravilo koje **zabranjuje brak** unutar srodničke (nasljedne) grupe
 - **C. Lévi-Strauss** – sklapanje saveza među grupama

TABU INCESTA	EGZOGAMIJA
zabrana spolnog odnosa	zabrana braka
odnosi se na nuklearnu obitelj	odnosi se na šire srodničke grupe

- **ENDOGAMIJA** – pojava **sklapanja braka unutar pojedine grupe**
 - više statistička pravilnost nego društvena norma
 - npr. češće sklapaju brak osobe iste rase, vjere, socioekonomskog statusa nego različite rase, vjere ili socioekonomskog statusa
 - *sklapanje braka unutar iste kaste, plemena, klana, zajednice...*

INCEST (SOCIOLOŠKA OBJAŠNJENJA)

- **zabrana incesta** – univerzalna (postoji u svim društvima)
- **kraljevski incest** – incest među pripadnicima vladajuće grupe (*npr. stari Egipat, Inke, vladari na Havajima*)
- objašnjenja zarane incesta:

BIOLOŠKO – PSIHOLOŠKA

- **funkcionalnost zabrane** – smanjenje genetskih malformacija potomstva
- **E. Westermarck** – „nezainteresiranost zbog bliskosti“ (primjer – kibuci)

SOCIO – KULTURNA

- **B. Malinowski** – incest bi izazvao ljubomoru i kaos u društvu te ugrozio strukturu obitelji
- **C. Lévi-Strauss** – incest označava prijelaz ljudske vrste iz prirode u kulturu
 - prisiljava na stvaranje saveza s drugim grupama

SVREMENE ALTERNATIVE BRAKU

KOMUNE I KOLEKTIVNA KUĆANSTVA

- **KOMUNA** – oblik zajedničkog življenja
- primjeri – *Oneida, hipiji 60-ih i izraelski kibuci*
- **ZAJEDNIČKA KUĆANSTVA**
nuklearne obitelji koje si međusobno pomažu i dijele obveze

KOHABITACIJA

- zajednički život **bez formalno sklopljenog braka**
- Švedska – *99% parova živi zajedno prije braka*
- „probni rok“ prije sklapanja braka

SAMAČKA KUĆANSTVA

- posljedica kasnijeg stupanja u brak i većeg broja razvoda
- **manji dr. pritisak** (na žene) i **karijera** (ekonomski neovisnost žene)

ISTOSPOLNI BRAKOVI
REGISTRIRANA PARTNERSTVA

BRAK KROZ STATISTIKU (HRVATSKA)

- **sve manje** ljudi se odlučuje na sklapanje braka
 - 2009. = **22 382** // 2018. = **19 921** sklopljeni brak [najmanje 2013. = 19 169]
- sklapanje braka po **županijama**:
 - Požeško-slavonska i Brodsko-posavska = **6,1** sklopljeni brak na 1000 stanovnika
 - Istarska = **3,8** sklopljenih brakova / 1000 stanovnika
- **rujan** – najpopularniji mjesec za vjenčanje
- pred **matičarem** ili u **crkvi** – građanski brak 48,5% / Crkveni brak 51,5% (2023.)
- **dob** ulaska u brak – ženik 31,3 godine / nevjeta 28,7 godina
- brak **u prosjeku** traje **14,9 godina**
 - u trenutku razvoda žene su imale u prosjeku **41,0** godinu, a muškarci **44,2** godine
- **broj razvoda u padu** – 6 125 razvoda godišnje (2018.)